

Вдовенко Н. М., Гераймович В. Л., Богач Л. В.

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

2019

**Національний університет біоресурсів і природокористування
України**

Вдовенко Н. М., Гераймович В. Л., Богач Л. В.,

**РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

МОНОГРАФІЯ

Київ – 2019

УДК 332.1 : 339.5/.9 : 63-027.3

ББК 65.04

P-32

*Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол № 2 від 25 вересня 2019 р.)*

Рецензенти: **Захарчук О. В.** – доктор економічних наук, старший науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Жибак М. М. – доктор економічних наук, професор, директор Бережанського агротехнічного інституту;

Єрмаков О. Ю. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки праці та соціального розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування України, заслужений економіст України.

Вдовенко Н. М. (п.1.1), Гераймович В. Л.(р.2-3), Богач Л. В.(р.1-3)

Регіональні аспекти глобальної торгівлі продукцією сільського господарства: Монографія. За ред. професора Н.М. Вдовенко – К.: ЦП “КОМПРИНТ”, 2019. С. 261

ISBN

Монографія присвячена дослідженню тенденцій та особливостей розвитку глобальної торгівлі аграрною продукцією та визначення місця й ролі України у процесах інтеграції.

Актуальність даної тематики дослідження пояснюється тим, що аграрний сектор набув нового значення в контексті стрімкого зростання обсягів виробництва та експорту сільськогосподарської продукції з України протягом останнього десятиліття. Монографія може бути корисною науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, керівникам та спеціалістам аграрної сфери.

УДК 332.1 : 339.5/.9 : 63-027.3

ББК 65.04

P-32

ISBN

© Вдовенко Н.М., Гераймович В.Л.,
Богач Л.В. 2019

ПЕРЕДМОВА

Сталі тенденції до нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, поряд з динамічним зростанням населення планети, забезпечили розвиток і поглиблення зовнішньої торгівлі аграрною продукцією та продуктами харчування, яка є однією з головних передумов економічного зростання багатьох країн світу.

Сільське господарство, попри зростаючу і переважаючу роль третинного сектору у світовій економіці, залишається важливою ланкою у розвитку людської цивілізації. Від наявності та якості продуктів харчування, в першу чергу, залежить фізичне існування і здоров'я мільярдів людей. З іншого боку, рівень розвитку агропромислового сектору держави є ключовим елементом у формуванні її продовольчої безпеки. Актуальність даної тематики дослідження для України пояснюється тим, що аграрний сектор набув нового значення в контексті стрімкого зростання обсягів виробництва та експорту сільськогосподарської продукції з України протягом останнього десятиліття.

Глобальний розвиток міжнародної економіки і торгівлі пов'язані з діяльністю національних агропродовольчих ринків в кожній державі зокрема. Прямий вплив на їх подальший розвиток мають не тільки соціальні взаємозв'язки у різних галузях економіки країн світу, а й рівень інтернаціональної, вигідної співпраці з метою освоєння сучасних взаємо Проблема забезпечення населення продуктами харчування з кожним роком набуває характеру глобального масштабу, і все більше зростають вимоги до задоволення людства високобілковою їжею, а тваринництва - збалансованими по протеїну кормами. За даними ФАО, більша половина населення землі страждає на дефіцит білка в їжі. Підвищення якості білкового харчування за рахунок продукції тваринництва вимагає організації повної кормової бази, збагачення раціонів, крім протеїну, ще й всіма незамінними амінокислотами, вітамінами та мінералами. В пошуках шляхів успішного вирішення цієї надто складної проблеми, вчені і виробники

все частіше звертають увагу на досить цінну сільськогосподарську культуру – сою.

Розвиток світового аграрного ринку останніми десятиліттями зробив значний крок в переорієнтації виробництва сої на вирішення проблеми харчового і кормового білка, зростання обсягів рослинних олій та збільшення ролі культурних рослин у медицині. Згідно з набором завдань, єдина культура, яка сприяє їх вирішенню, в значній мірі, є культура сої. Українське виробництво сої, хоч і починається з кінця XVIII століття, але стійку тенденцію до розвитку набирає лише зараз, коли з'явилися сучасні агротехнології, скоростиглі сорти сої, розвивається переробна промисловість, та є стійкий попиті як на сировину, так і на продукти її переробки.

Дослідження проблематики функціонування ринку сільськогосподарської продукції, його оцінки та розвитку проводили у своїх наукових працях такі вчені-економісти: В.Г. Андрійчук, Н.М. Вдовенко, Т.Г. Дудар, В.К. Збарський, М.І. Єрмізіна, О.Ю. Єрмаков, О.В. Калюжна, С.М. Кваша, В.Г. Кудлай, Т. Лозинська, Г. Пасемко, М.А. Місевич, М.М. Трещов та інші. Разом з тим, аналіз літератури свідчить про постійне зацікавлення вчених-економістів цією категорією, розгляд сутності та структури, а також проблем оцінки та управління. При цьому виявляються відмінності та досі немає єдиного підходу в трактуванні, структуруванні, визначенні механізму формування та оцінювання глобальної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Це зумовлює необхідність та актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Результати досліджень вчених-економістів охоплюють широке коло зазначеної проблеми. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, дискусійними залишаються чимало питань формування ринку сільськогосподарської продукції, що пов'язано з неоднозначністю трактування сутності самого поняття «глобальна торгівля продукцією сільського господарства», відсутністю єдиної думки науковців щодо його структурування, складністю даної проблематики та досить широкою сферою аспектів, які вона охоплює.

Надзвичайна актуальність і практична значимість вирішення питань щодо формування й ефективного використання ринку сільськогосподарської продукції й зумовили написання даної монографії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Сутність, структура та особливості ринку сільськогосподарської продукції в системі національної економіки

Еволюційний процес становлення і розвитку ринкової системи відбувався тисячоліттями. В цей період матеріальне виробництво, переважно було натуральним і ринок насичувався невеликими обсягами товарів. По своєму значенню він не відігравав особливої ролі у підтримці обмінних пропорцій у суспільному розвитку і споживанні товарів. З часом удосконалювалось і розвивалось матеріальне виробництво і відповідно зростали обсяги ринкових операцій купівлі-продажу, зростала і роль самого ринку. Із допоміжної ланки технічного характеру він перетворився на координатора економіки.

Одне з перших визначень терміну “ринок” – “місце торгівлі, місце купівлі та продажу товарів”. Такий зміст зберігся і до на-ших часів як побутовий. У свій час видатний шотландський економіст Адам Сміт підійшов до визначення даного поняття на більш високому абстрактному рівні, висунувши на перший план сам факт взаємодії продавців і покупців, зіставлення попиту та пропозиції, формування ринкових цін [59, с.11].

Характерно, що нині в економічних дослідженнях категорія “ринок” вченими трактується неоднозначно. Різні підходи у тлумаченні сутності ринку пояснюються тим, що на шляху розвитку людських відносин ринок зазнавав відповідних змін в залежності від суспільних умов розвитку економіки держав, мети і завдань.

Ринок сільськогосподарської продукції займає особливе місце в структурі економіки України, є одним із показників ефективності функціонування аграрного сектора в цілому. До тепер залишаються нерозв’язаними завдання, пов’язані зі створенням таких умов реалізації сільськогосподарської продукції, які б забезпечили задоволення інтересів споживачів та продавців даного ринку. Обсяги сільськогосподарської продукції за останні роки постійно знижуються і

лише в окремі періоди незначно зростають, що свідчить про неефективність функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

До тепер у вітчизняній практиці функціонування аграрного ринку не створено мережі державних та професійних організацій, які б сприяли збалансуванню попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції через відповідні механізми реалізації продовольчої продукції, гарантували суб'єктами ринку її збут на конкурентній основі та за вигідною ціною.

Ринок сільськогосподарської продукції функціонує в умовах слаборозвинутої ринкової інфраструктури, неефективних заходів державного регулювання розвитку агропромислового комплексу, низького матеріально-технічного та інформаційного забезпечення.

відображає специфіку функціонування даного ринку та його змістовного наповнення.

Павленчик А.О. дотримується думки, що — ринок сільськогосподарської продукції можна трактувати як систему економічних відносин, яка формується за участю різних інституцій, забезпечує та регулює виробництво продукції аграрного сектора економіки та рух товару до споживача у сфері обміну [10, с. 5].

Погоджуємось з Т.Г. Дудар, В.Т. Дудар, що категорію — ринок агропродовольчої продукції слід характеризувати як ефективний механізм задоволення потреб товаровиробників і запитів споживачів, найважливішою властивістю якого є те, що він виступає чутливим регулятором і координатором системи комерційних зусиль суб'єктів ринку, спрямованих на виробництво і реалізацію конкурентоспроможних агропродовольчих товарів для забезпечення продовольчої безпеки і формування експортного потенціалу держави [2, 16].

Інфраструктура сучасного ринку сільськогосподарської продукції характеризується тим, що сільськогосподарські товаровиробники в переважній більшості не займаються заготівлею і переробкою сільськогосподарської продукції (якщо займаються, то в незначних обсягах), а реалізують її посередникам. За результатами детального аналізу та опрацювання багатьох

літературних джерел, на основі використання методу системного підходу встановлено наступні особливості та характеристики розвитку та функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

ВИСНОВКИ

Сільське господарство має особливе значення в світовій економіці. Зростання населення світу з одного боку та підвищення вимог до якості та асортименту продуктів харчування з іншого формують основні тенденції у світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією – збільшення обсягів виробництва генно-модифікованої продукції та розвиток сегменту органічних продуктів харчування. Країни з розвинутою економікою (насамперед країни ЄС, США, Японія) виступають основними імпортерами сільськогосподарської продукції, водночас експортуючи значну кількість продукції за рахунок високоефективної організації виробництва та застосування провідних досягнень науки і техніки (насамперед європейські країни). У той же час, частка продовольства у загальному імпорті цих країн є незначною, на відміну від країн, що розвиваються, для яких продовольство складає основну частину імпорту.

В Україні сільське господарство має значний потенціал розвитку і визначену експортну спеціалізацію. В умовах погіршення торговельних відносин з Російською Федерацією та поглиблення зони вільної торгівлі із західним сусідом, торгівля сільськогосподарською продукцією з Європейським Союзом набуває особливого значення як з точки зору переорієнтації збуту зі «східного» на «західний» напрям, так і з позицій завоювання нових сегментів ринку для певних видів продукції в межах визначених тарифних квот.

На економічну ефективність виробництва сільськогосподарської продукції безпосередньо має вплив, два основних фактори: собівартість продукції та ціна реалізації. Як свідчать проведені дослідження протягом аналізованого періоду ціна реалізації 1 ц пшениці зросла у 2,4 рази і склала 458,6 грн/ц. У 2014-2018 рр. собівартість 1 ц пшениці у сільськогосподарських підприємствах України зросла у 2,5 рази і в 2018 р. склала 368,1 грн. Варто відмітити, що рівень рентабельності пшениці у 2018 році був найнижчим і становив 24,6%, суттєве його зменшення пояснюється значно швидшими темпами зростання собівартості в порівнянні з ціною реалізації.

Аналіз конкурентоспроможності продукції свідчить, що соняшник займає значну частку ринку 23,6% та має високий рівень рентабельності 31,6%,

кукурудза також займає значну частку на ринку 22,4% та забезпечує рентабельність 27,2%. Є певні види продукції, які мають високий рівень рентабельності, зокрема ріпак та ячмінь, проте вони займають незначну частку на ринку

Значні переваги на зовнішньому ринку Україна має по ячменю, кукурудзи, ріпаку та пшениці, щодо інших видів сільськогосподарської продукції, зокрема тваринницької зазначені переваги є незначними, оскільки даний індекс конкурентних переваг лише дещо перевищує граничне значення. Аналіз індексу відносної залежності від імпорту, наочно демонструє відсутність конкурентних невигод та свідчить про низьку залежність від світового імпорту сільськогосподарської продукції. Індекс відносних торгівельних переваг який має додатне значення практично по всіх досліджуваних видах продукції та свідчить про відносні конкурентні переваги в зовнішній торгівлі даними товарами.

В умовах ринкової економіки і гострої конкуренції ключовим чинником формування конкурентних переваг товаровиробників, критерієм оцінки результативності їх господарської діяльності є якість продукції. У економічній літературі сутність питань якості продукції трактується наступним поняттям: якість – сукупність властивостей, ознак продукції, товарів, послуг, робіт, праці, обумовлюючих їх здатність задовольняти потреби і запити людей, відповідати своєму призначенню і вимогам, що пред'являються. Якість визначається мірою відповідності товарів, робіт, послуг умовам і вимогам стандартів, договорів, запитів споживачів.

Отже, за результатами дослідження зовнішньоекономічних векторів розвитку вітчизняного агропродовольчого ринку можна зробити висновок, що Україна не повинна обмежувати відносини з іншими сегментами світового продовольчого ринку

– країнами Азії, Африки тощо.

Основними напрямками розвитку агропродовольчого сектору є:

– оптимізація системи урядової підтримки агропромислового комплексу та збільшення інвестицій у галузь;

- розвиток зовнішньоекономічних відносин та сприяння міжнародній торгівлі;
- забезпечення сталого розвитку сільських територій;
- адаптацію процесів агропромислового виробництва до європейських вимог.

Таким чином, з дослідження основних засад інтеграції аграрного сектору економіки України з Європейським Союзом у контексті формування зони вільної торгівлі випливає, що у зв'язку із реалізацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами створюються сприятливі умови для сільсько-господарських товаровиробників щодо забезпечення синергетичного ефекту для всієї економіки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. В. Г. Андрійчук. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
2. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 246 с.
3. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств. В.К. Збарський, М.А. Місевич; за ред. професора В.К. Збарського. К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 310 с.
4. Еримизина М.И. Рынок аграрной продукции Крыма: состояние, перспективы развития. Вісник ЖДТУ. № 3. 2005. С. 275-282
5. Калюжна О.В. Оптові ринки та їх вплив на формування інфраструктури аграрного ринку. О.В. Калюжна. Вісник Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва, Серія: Економіка АПК і природокористування. 2009. № 11.
6. Кудлай В.Г. Актуальні питання розвитку аграрного ринку [Текст] В.Г. Кудлай Український соціум: Науковий журнал. 2005. № 5/6. С. 143-149
7. Лозинська Т. Тенденції розвитку аграрного ринку в контексті державного регулювання. Т. Лозинська, Г. Пасемко Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – № 1(5). – С. 162-168
8. Трещов М.М. Розвиток інфраструктури аграрного ринку в регуляторному середовищі держави як один з основних шляхів підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств // Економічний простір. 2007. № 24. С. 73-82
9. Політична економія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів За ред. В.О.Рибалкіна, В.Г.Бодрова. К., Академвидав, 2004. 627 с.
10. Павленчик А.О. Формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції. Автореферат на здобуття ступеня к.е.н. Спеціальність 08.00.04. – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Львів, 2008. 20 с.

11. Корінець Р., Швецова Л. Оптові ринки сільськогосподарської продукції: запитання та відповіді. К., 2007. 45 с.
12. Кирилюк Є.М. Механізми оптимізації взаємовідносин обслуговуючих і посередницьких структур із сільськогосподарськими товаровиробниками Є.М. Кирилюк Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Збірник наукових праць. 2008. № 4(1). Том II.
- 13.Красноруцький О. О. Проблеми реалізації сучасної доктрини розвитку агропромислового комплексу О. О. Красноруцький Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доповідей Шостої Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених. Тернопіль: Екон. думка, 2009. Ч. 1. С. 225-226.
- 14.Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України: Аналітична доповідь. І.В. Клименко, М.Г. Бугрій, І.В. Ус. К. : НІСД, 2011. 19 с.
15. Бородіна О. М. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія О.М.Бородіна. Ужгород: ІВА, 2006. С. 109-119.
16. Дудар В. Інтеграція аграрного сектору економіки України з Європейським Союзом у контексті функціонування зони вільної торгівлі / В. Дудар Вісник ТНЕУ. № 2. 2015. С. 7-17.
17. Зінчук Т. О. Проблеми адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна-ЄС. Т. О. Зінчук Економіка АПК : міжнар. наук.-вироб. журн. 2015. № 5. С. 79-87.
18. Основні показники зовнішньої торгівлі України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini. (дата 15.07.2017).
19. Петренко К. В. Аналіз розвитку агропродовольчого сектору України К. В. Петренко, А. Є. Давидович. Актуальні проблеми економіки і управління. – Київ : НТУУ «КПІ». 2017. Вип. 11. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ape.fmm.kpi.ua/article/viewFile/102602/97678>. (дата 15.07.2017).

20. Стратегія розвитку аграрного сектору на період до 2020 року. – [Елек-тронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80> (дата 15.07.2017).

21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (дата 15.07.2017). – Назва з екрану.

22. Губенко В. І. Механізм зростання конкурентоспроможності товарів АПК на світовому ринку В. І. Губенко Агроінком. 2003. № 1–2. С. 58–62.

23. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

24. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції [Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В. та ін.] ; за ред. С. М. Кваши. К. : ННЦ ІАЕ, 2013. 80 с.

25. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : моногр. / авт. кол.: М. Бетлій та ін. ; за ред. О. М. Бородіної. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.

26. Кваша С. М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн- членів Європейського Союзу / С. М. Кваша, К. С. Кваша. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. 40 с

27. Гайдуцький П. І. Україна і ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] П.І. Гайдуцький. Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayinayes-problemi-integraciyi-.html>.

28. Кваша С. М. Про наукове забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі в умовах нових пріоритетів міжнародної інтеграції / доповідь на Заг. зборах Відділення аграр. економіки та продо-вольства НААН України ННЦ ІАЕ. – К., 2013.

29. Гайдуцький П.І. Україна і Митний Союз: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] П.І. Гайдуцький. Режим доступу: <http://dt.ua/columnists/ukrayina-imitniy-soyuz-problemi-integraciyi-119273.html>.

30. Експорт української сільгосппродукції до ЄС зріс на 16% [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agroconf.org/content/eksport->

31. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки України на внутрішньому та зовнішньому ринках : наук. доповідь за ред. акад. УААН В. М. Трегобчука, чл.-кор. УААН Б. Й. Пасхавера. К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2007. 260 с.

32. Зінчук Т. О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки : моногр. Т. О. Зінчук. Житомир : ДВНЗ “Держ. агроеколог. ун-т”, 2008. 384 с.

33. Гераймович В. Л. Державна фінансова підтримка агропромислових підприємств в Україні / В. Л. Гераймович. Экономика Крыма. – 2013. – № 1. С. 94-99

34. Клименко І. В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України. Аналітична доповідь / Клименко І.В., Бугрій М.Г., Ус І.В. К.: НІСД, 2011. 19 с.

35. Попова О. Л. Нові пріоритети Спільної аграрної політики ЄС на 2014-2020 роки: стратегічні орієнтири для розвитку агросфери України /О.Л. Попова// Економіка АПК. 2013. № 12. С. 89-96.

36. The history of the CAP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/index_en.htm

37. Overview of CAP Reform 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/policy/perspectives/policybriefs/05_en.

38. Posner A. Richard. Theories of Economic Regulation. Richard A. Posner. Center For Economic Analysis of Human Behavior And Social Institutions, National Bureau of Economic Research. Inc. New York. 2007. 44 p

39. Soy Food Products Market: Trends and Global Forecasts 2012-2017 URL: <http://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/soybean-food-products-market-706.html>.

40. Soybean Production in Top Five Countries, 1964-2013 URL: fas.usda.gov/psdonline.

41. Бабич А. Невикористаний потенціал сої The Ukrainian farmer. 2014. №12. URL: http://proseed.com.ua/blog_post2.html.

42. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Світові та вітчизняні тенденції розміщення виробництва і використання сої для розв'язання проблеми білка. *Корми і кормовиробництво*. 2012 № 71.
43. Бейко Л. А. Соя і соєві продукти – незамінні компоненти в харчуванні людей. *Харчова наука і технології*. 2009. №1. С.18–21.
44. Беляєв О.В. Економічна ефективність зон, придатних для вирощування сої в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2005. № 1 (18). С. 225–229.
45. Беляєв О.В. Проблеми становлення соєвого потенціалу України. *Агроінком*, 2005. № 34. С. 55–58.
46. Березівський П. С. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств. 2009. № 6(174). С. 18–25.
47. Білявська Л. Г., Пилипенко О. В., Діянова А. О. Становлення, стан та перспективи селекції сої на Полтавщині. *Корми і кормовиробництво*. Вінниця: Ін-т кормів НААН, 2011. Вип. 69. С. 99—100.
48. Біологічна фіксація азоту соєю. URL: <http://a7d.com.ua/plants/12206-bologchna-fksacya-azotu-soyeyu.html>.
49. Боднар О.В. Перспективи збільшення доданої вартості на ринку соєвих бобів і продуктів їх переробки в Україні. 2015. № 3. С. 51–60.
50. Бойко О.О. Економікоматематична модель оптимального розміру посівних площ сої в Україні. *Агросвіт*. 2015. № 2. С. 15–18.
51. Варченко О. М. Обґрунтування необхідності поєднання ринкового та державного регулювання ринку аграрної продукції. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2010. Вип.151. Ч.1. С. 57–67.
52. Герасименко А. Модифікація господарського механізму під впливом ринкової влади. *Вісник КНТЕУ*. 2013. №1. С. 5–20.
53. Гутянський Р. А. Соя: значення та виробництво в Україні. *Економіка АПК*. 2008. № 13 С. 4–6

54. Дейнеко Л. В. Еколого-економічні засади формування та реалізації державної політики у сфері продовольчого забезпечення країни URL: www.economics-ofnature.net/uploads/arhiv/2009/Dejneko.pdf.

55. Дерев`янський В. П. Економічна та енергетична оцінка технологій вирощування сої. Вісн. Житомир. нац. агрокол. ун-ту, 2012. № 1, т.1. С. 137–143.

56. Державна служба статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua

57. Добрий урожай починається з насіння. Пропозиція. 2007. № 6. С. 66 — 67

Е. Е. Сивак Механізація та автоматизація виробничих процесів. Вісник 2009. N8. С. 25–26..

58. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. 5-те вид., оновлене. Затверджено МОН. 2011. 390 с.

59. Економічна енциклопедія: у 3 т. редкол. С. Мочерний. Київ: Академія, 2002. Т. 3. 952 с.

60. Зінчук Т. О. Аналіз методик визначення оптимальної ставки експортного мита на насіння соняшнику в контексті взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом. Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: науковотеоретичний зб. 2012. № 2 (32), т.2. С. 41–52

61. Календрузь І. Переробка сої. Агробізнес сьогодні. 2010. № 12. С. 41–43.

62. Калінчик М.В., Ільчук М.М., Беляєв О.В., Тимченко В.Н., Пилипенко А.В., Сонець В.А. Формування ринку сої та продуктів її переробки в Україні. К.: ЗАТ “Нічлава”, 2007. 200с. С.95.

63. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Київ, 2008. - 40 с.

64. Каткова Н. В. Аналіз стану і напрями підвищення ефективності переробки соєвих бобів у Миколаївській області. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2005. №2. С. 125–133.

65. Коновал І.А. Прогнозування виробництва сої в Україні URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO.

66. Лупенко Ю. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України. Економіка АПК. 2014. № 12. С. 5–11.

67. Макконнелл К. Р. Экономика: принципы, проблемы и политика. пер.с англ. 2-е изд. Киев: Хагар-Демос, 2004. – 785 с.

68. Маслак О. Стабільний ринок сої. Агробізнес сьогодні. 2013. №10(257). С. 12–13.

69. Маслак О. М. Ринок сої: Україна та світ. Пропозиція. 2010. № 8. С. 30–32.

Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери. Ужгород: ІВА, 2005. 400 с.

70. Мойсієнко В.В. Агрономічне обґрунтування ролі сої у вирішенні проблеми рослинного білка в Україні. Загальна екологія та агрономія білка, 2010. № 1. С. 1–13.

71. Огляд ринку олійних культур в Україні та в світі за 2011 р. URL: <http://agrex.gov.ua/oglyadrinkuoliynihkulturvukrayinitavsvitiza2011rik/>

72. Одосій О. Ринок олійних культур URL: [Http://www.pricereview.com.ua](http://www.pricereview.com.ua).

73. Олійно-жирова галузь України. Інформаційно-аналітичний бюлетень олійно-жирової галузі України та Російської Федерації. Показники роботи за 2012 рік та січень 2013 року. Харків: Укр.НДІОЖ, 2013. 126 с.

74. Осецький В. Пріоритетні напрямки державного регулювання аграрного ринку. Вісн. Київ. нац. економ. ун-ту ім. В. Гетьмана. 2013. № 146. С. 56–59.

75. Павленчик Н.Ф. Теоретичні основи обґрунтування дефініції “Ринок сільськогосподарської продукції”. Економіка АПК. 2014. № 1

76. Петриченко В. Ф. Наукові основи виробництва та використання сої у тваринництві. Корми і кормовиробництво. 2012. № 71.

77. Підлубна О.Д., Концеба С.М. Економічна ефективність виробництва насіння сої на регіональному рівні. Економіка АПК. 2015. № 1. С. 14–20.
78. Пісоцький А. А. Організаційно-економічні заходи удосконалення ринкового регулювання аграрного виробництва URL: www.pdaaedu.ua/sites/default/files/nppdaa/spec/106.
79. Про встановлення ставок вивізного (експортного) мита на соєві боби, подрібнені або не подрібнені URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG3MD00A.html.
80. Проскуріна О. М. Висвітлення проблеми державного регулювання в працях представників основних теоретичних концепцій ХХ ст. Механізм регулювання економіки. 2011. № 3. С. 175–182.
81. Рекомендації Приватного підприємства «Наукової селекційно-насінницької фірми «Соевий вік» щодо озимини, яка погано перезимувала URL: http://biznes-pro.ua/print_full.php?id=1701
82. Репілевський Е.В. Економічна ефективність виробництва сої в ринкових умовах господарювання. Наук. пр. Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. Вип. 2. Т. 2. 2011. С. 215–220.
83. Савранчук В. В., Медведєва Л. Р. Високопродуктивні сорти сої, створені в Кіровоградському інституті АПВ НААН. Корми і кормовиробництво. Вінниця: Ін-т кормів НААН, 2011. Вип. 69. С. 91—95.
84. Сарафонова І. С. Вдосконалення механізму регулювання експортного потенціалу підприємств олійно-жирового підкомплексу І. С. Сарафонова URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
85. Сільське господарство України: Стат. зб. К.: Державна служба статистики України, 2013. 402 с.
86. Смирнов І. Г. Європейський досвід аграрної логістики (на прикладі Нідерландів). Львів: Львів. політехніка, 2008. С. 670–676.
87. Страшинська Л. В. Основні тенденції та стратегічні пріоритети розвитку світового ринку олії. АгроСвіт. 2007. № 11. С. 12–17.
89. Тимченко В.Н. Розвиток виробництва сої в Україні і ефективне свинарство URL: <http://agroua.net/animals/catalog/ag-4/a-0/info/aig-71/>.

90. Тимченко В.Н., Пилипченко А.В. Стан і перспективи розвитку виробництва сої в Україні. Корми і кормовиробництво. 2012. № 71.
91. Томілін О. О. Сутність механізму регулювання міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі. Економіка розвитку. 2013. № 1(65). С. 71–77.
92. Тонюк М.О., Концеба С.М. Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва насіння олійних культур у регіоні. 2015. № 3. С. 28–33.
93. Фаїзов А. В. Активізація маркетингової діяльності підприємств ріпакового оліє продуктового підкомплексу. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Економіка. 2007. № 21. С. 200–203.
94. Федорчук А. Соєва орієнтація . AgroTimes URL: http://www.agrotimes.net/journals/article/soeva_orientaciya.
95. Чалий А.А. Формування ринку сої та продуктів її переробки в Україні URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO.
96. Чернолата Л.П. Необхідність контролю показників якості насіння сої і продуктів її переробки. Корми і кормовиробництво. 2012. № 71. С.32.
97. Шпичак О. М. Економічні проблеми на ринку зерна України. Вісн. аграр. науки. 2002. № 10. С. 5–11.
98. Юхименко П. І. Монетаризм: теорія і практика: монографія. Київ: Кондор, 2005. 312с.
99. Department of Economic and Social Affairs United Nations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/default.htm>
100. The Statistics Portal, Acreage of genetically modified crops [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statista.com/statistics/263294/acreage-of-genetically-modified-crops-by-country-since-2003/>
101. Research Institute of Organic Agriculture [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.fibl.org/en/themes/organic-farming-statistics.html>
102. World Trade Organisation [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBViewData.aspx?Language=E>

103. Trade statistics for international business development, Top 10 positions of world imports of agri-food products [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.trademap.org/Country_SelProduct.aspx

104. Food and Agriculture Organization of the United Nations. The proportion of agricultural production in the structure of imports of developing countries, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://faostat3.fao.org/browse/Q/*/E

105. Trade statistics for international business development. The structure of world exports of agri-food products and leading exporting countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.trademap.org/Country_SelProduct.TOTAL

106. Україна на 8 місці у рейтингу найрозвинутіших аграрних країн [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://agropolit.com/news/172-ukrayina-na-8-mistsi-u-reytingu-nayrozvnutishih-agrarnih-krayin>

107. Зовнішня торгівля України товарами і послугами у 2015 р. (статистичний збірник). – Держкомстат: Київ. – 2016. – 156 с.

108. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи формування [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://newukraineinstitute.org/media/news/549/file/Agro%202015.pdf>

109. Аграрний сектор України, огляд рослинництва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bakertilly.ua/media/pdf/Agri2013RU.pdf>

110. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minagro.gov.ua

111. Сучасне світове господарство України-2015 (Інформаційні матеріали урядового порталу) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248944464

112. Товарна структура експорту сільськогосподарської продукції до ЄС (експрес-випуск). Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

113. Микольська Н.Я. Що дала Україні вільна торгівля з ЄС [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://m.biz.nv.ua/ukr/experts/mikolskaya/vilna-torgivlja-mizh-ukrajinoju-ta-jes-pershi-rezultati-142400.html>

114. Товарна структура зовнішньої торгівлі [Електронний ресурс]

Державна служба статистики України. 2018. Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt121_6_u.htm.

115. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. 2018. Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/ua/aboutukraine/europeanintegration/uaeuassociation>.

116. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. PhilSciarchive. Accessed 23 August 2016. Режим доступу до ресурсу: <http://mfa.gov.ua/ua/aboutukraine/europeanintegration/uaeuassociation>.

117. Філіпенко А. Теорія міжнародної економічної інтеграції Європейська інтеграція: досвід Польщі та України: кол. мо ногр. за заг. ред. Н. В. Павлі хи. Луцьк ; Люблін: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 349-358.

118. Чи виграв український бізнес від створення ПВЗВТ з ЄС? PhilSci archive. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=5358>. Accessed 23 August 2016.

119. Швиданенко О. Сучасний інструментарій системи регулювання конкурентних відносин суб'єктів глобального ринку Економіка підприємства: теорія і практика Economy of enterprise: theory and experience : зб. матеріалів V Міжнар. наук.практ. конф., 10 жовт. 2014 р. Мво освіти і науки України, Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. унт ім. Вадима Гетьмана» ; редкол. Г. О. Швиданенко та ін.. Київ : КНЕУ, 2014. С. 327330.

120. Що змінилося в українській економіці від Угоди про асоціацію [Електронний ресурс] Європейська правда. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/05/18/7049377/>.

121. Bossche P. The Law and Policy of the World Trade Organization / Peter Van den Bossche, Warner Zdouc. Text, Cases and Materials. 3rd edition, United States of America by Cambridge University press, New York and University printing house, Cambridge, United Kingdom. 2013. 1045 p.

122. Emerson M. Deepening EUUkrainian Relations [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/deepening-eu-ukrainian-relations-what-why-and-how/>

123. M. Emerson, V. Movchan Centre for European Policy Studies (CEPS),

Brussels Institute for Economic Research and Policy Consulting (IER), Kyiv; Rowman & Littlefield International, London. 2016. Режим доступу до ресурсу: [http://www.3dcftas.eu/system/tdf/Ukraine %20everson %20with %20 covers.pdf?file=1&type=node&id=242&force=.](http://www.3dcftas.eu/system/tdf/Ukraine%20everson%20with%20covers.pdf?file=1&type=node&id=242&force=)

124. Grossman G. Innovation and growth in the global economy MIT press, 1993.

125. Irwin D. Free Trade under Fire Fourth Edition. Princeton university press, Princeton and Oxford, USA. 2015. 351 p.

126. Krugman P. International economics: Theory and policy 8/E. Pearson Education India, 2008.

127. Krugman P. Maurice Obstfeld, Marc J. Melitz. International Trade: Theory and Policy. Princeton University, Maurice Obstfeld, University of California, Marc J. Melitz, Harvard University. 10th edition, USA. 2015. 338 p.

128. Pamela J. Smith. Global Trade Policy: Questions and Answers. 1st edition, Wiley Blackwell, USA. 2014. 347 p.

129. Pigman G. Trade Diplomacy Transformed: Why Trade Matters for Global Prosperity 1st ed., New York, USA. 2016. 257 p.

130. Pomfret R. International Trade: Theory, Evidence and Policy World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd., USA, London. 2016. 298 p.

131. Spence M. Job Market Signaling //Quarterly Journal of Economics. 1973. Vol. 87 (3).P.355-374. [Electronic resource]. Режим доступу до ресурсу: [[http://www.bcf.usc.edu/~shaddin/ cs590fa13/papers/jobmarketsignaling.pdf](http://www.bcf.usc.edu/~shaddin/cs590fa13/papers/jobmarketsignaling.pdf)]

132. Tsygankova, T. Dominants of Ukraine's foreign trade intellectualization Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. eISSN 23450355. 2018. Vol. 40. No. 2: 274-282. Article [Electronic resource]. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2018.26>. Mode of access: <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/view/1126/1112>

133. UNCTADstat [Electronic resource]. Mode of access: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>.

134. Yatsenko O. Realization of the potential of the Ukraine-EU free trade area in agriculture, H.S.Jr. James, [Electronic resource]. Mode of access:

https://www.jois.eu/files/18_387_Yatsenko%20et%20al.pdf

135. J. L. Parcell. Journal of International Studies. 2017 10 (2), 258277.
doi:10.14254/20718330.2017/102/18 p. 2582777.